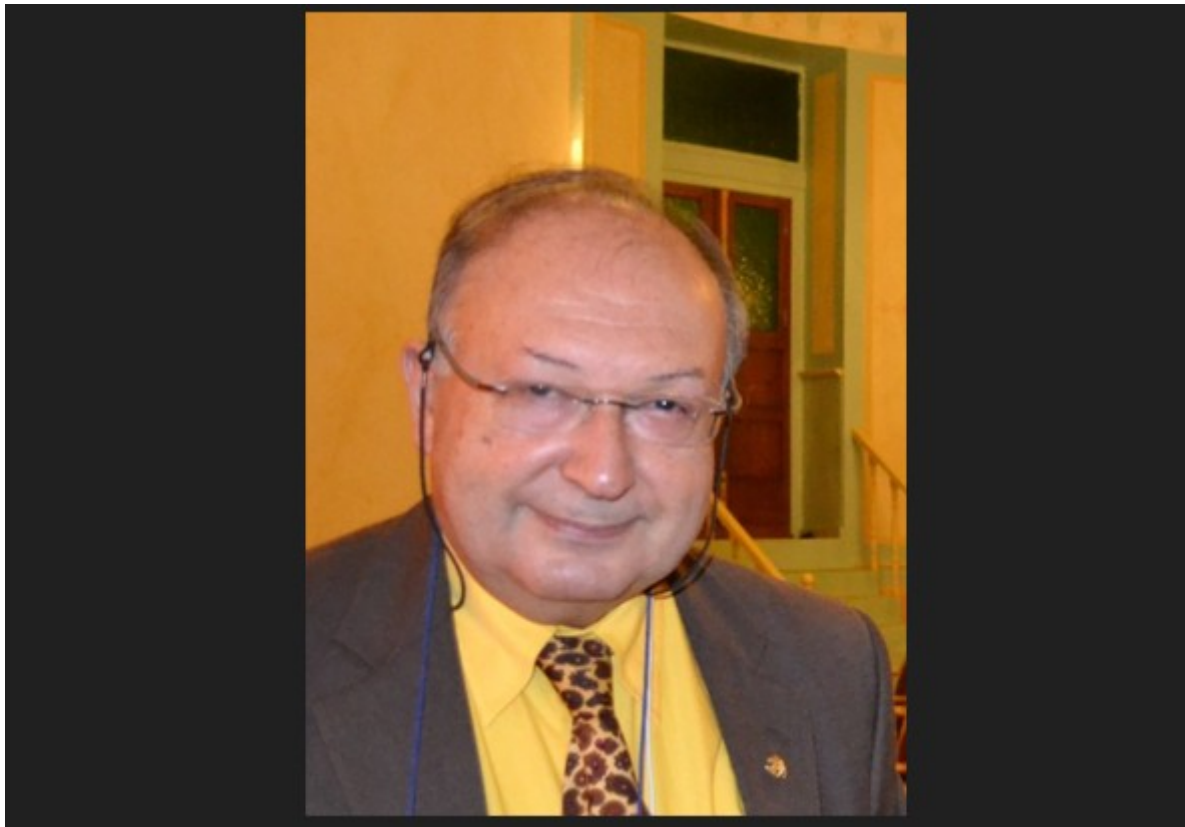

Ο Μητροπολίτης Κώου Διακοπαναγιώτης διδάκτωρ της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών - Του Μηνά Αλ. Αλεξιάδη

/ [Γνώμες](#)

- Γράφει ο Μηνάς Αλ. Αλεξιάδης, Ομότιμος Καθηγητής Λαογραφίας στο Τμήμα Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, Επίτιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου

Ο Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Κώου και Νισύρου Ναθαναήλ Διακοπαναγιώτης, τη Δευτέρα, 26 Ιανουαρίου 2026, υποστήριξε τη διδακτορική του διατριβή με τίτλο «Λαϊκή Λατρεία και Θρησκευτική Συμπεριφορά στα νησιά Κω και Νίσυρο» (σελίδες 487) και ονομάστηκε παμψηφεί διδάκτωρ του Τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Την Τριμελή Συμβουλευτική Επιτροπή αποτελούσαν ο Καθηγητής Μηνάς Αλ.

Αλεξιάδης (ΕΚΠΑ), ο οποίος ήταν και ο επιβλέπων, η Αναπλ. Καθηγήτρια Βασιλική Χρυσανθοπούλου (ΕΚΠΑ) καί ο Καθηγητής Μανόλης Γ. Βαρβούνης (ΔΠΘ).

Μετά την κατάθεση θετικής Εισηγητικής Έκθεσης, συγκροτήθηκε, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις, Επταμελής Εξεταστική Επιτροπή αποτελούμενη, εκτός από τα μέλη της Τριμελούς, και από την Καθηγήτρια Ρέα Κακάμπουρα (ΕΚΠΑ), τον Καθηγητή Γεώργιο Κατσαδώρα (Πανεπιστημίου Αιγαίου), τον Αναπλ. Καθηγητή Γεώργιο Κούζα (ΕΚΠΑ) και τον Επικ. Καθηγητή Γεώργιο Πιτσινέλη (ΕΚΠΑ).

Ο Μητροπολίτης Ναθαναήλ παρουσίασε με επιτυχία τη διατριβή του ενώπιον της Επιτροπής και στη συνέχεια ακολούθησε ενδιαφέρουσα εκτενής συζήτηση. Οι Καθηγητές υπέβαλαν πολλές ουσιαστικές ερωτήσεις και ο υποψήφιος διδάκτωρ έδωσε τεκμηριωμένες απαντήσεις. Η συζήτηση επεκτάθηκε και σε γενικότερα λαογραφικά θέματα με αναφορές στην τοπική παράδοση, στα σύγχρονα προβλήματα του τόπου, στις προκλήσεις και στις προοπτικές του για το μέλλον.

Στο τέλος της διαδικασίας ο επιβλέπων Καθηγητής Μηνάς Αλ. Αλεξιάδης, ο οποίος είχε την ευθύνη της επίβλεψης της διατριβής, σε όλη τη μακρά πορεία της έρευνας και της συγγραφής, εισηγήθηκε να βαθμολογηθεί η διατριβή με «Άριστα», πρόταση, η οποία έγινε δεκτή ομόφωνα και από τα άλλα Μέλη της Επιτροπής.

Η διατριβή αποτελείται από Πρόλογο και εκτενή Εισαγωγή, όπου γίνονται οι απαραίτητες εννοιολογικές διευκρινίσεις, προσδιορίζονται τα εργαλεία της έρευνας, παρουσιάζεται συνοπτικά ο κλάδος της Θρησκευτικής Λαογραφίας, ο οποίος έχει έντονη δυναμική, υπογραμμίζονται οι σκοποί της έρευνας, αναλύεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε και περιγράφεται η δομή της εργασίας.

Ακολουθεί το Πρώτο Κεφάλαιο, στο οποίο καταγράφονται και αναλύονται οι γιορτές του Φθινοπώρου. Αυτό συμβαίνει, γιατί την 1η Σεπτεμβρίου αρχίζει το εκκλησιαστικό έτος. Στην εποχή αυτήν περιλαμβάνονται, όπως είναι γνωστό, μεγάλες γιορτές (Γέννηση και Εισόδια της Θεοτόκου, Ύψωση του Τιμίου Σταυρού, του Αγίου Δημητρίου και των Ταξιαρχών). Περιγράφεται το έθιμο της Αρχιχρονιάς (1η Σεπτεμβρίου), το οποίο είχε παρακολουθήσει στην Κω και ο μεγάλος λαογράφος και ακαδημαϊκός Γεώργιος Α. Μέγας.[1] Εδώ αναλύεται και η σταδιακή μετάβαση από τα καλοκαιρινά πανηγύρια στον χειμωνιάτικο τρόπο ζωής και θρησκευτικής συμπεριφοράς.

Το Δεύτερο Κεφάλαιο περιλαμβάνει τις γιορτές του Χειμώνα, οι οποίες

παραθέτονται και πάλι με ημερολογιακή σειρά. Η περίοδος αυτή περιλαμβάνει σημαντικές γιορτές, όπως του Αγίου Νικολάου, των Τριών Ιεραρχών και της Υπαπαντής, που έχει έναν ιδιαίτερο χαρακτήρα στην Κω. Συγκεκριμένα το επίκεντρο του εορτασμού είναι η Ιερά Μονή Παναγίας Καστριανών στο Παλαιό Πυλί, στον Ναό που οικοδόμησε ο Όσιος Χριστόδουλος με την οικονομική ενίσχυση του Οσίου Αρσενίου του Σκηνοῦριου. Το βράδυ, μετά τον Εσπερινό, οι προσκυνητές ανάβουν φωτιές και παραμένουν στο ερειπωμένο χωριό, γύρω από τον Ναό. Παράλληλα, ο Μητροπολίτης διανυκτερεύει στο ανακαινισμένο παλαιό κελλάκι, όπου έμενε αυτός που φρόντιζε τους κήπους της Μονής.

Ο κύκλος του Δωδεκαημέρου εξετάζεται ως ενιαίο σύνολο μετά το τέλος Φεβρουαρίου και περιλαμβάνει τις γιορτές από την παραμονή των Χριστουγέννων μέχρι και τη Σύναξη του Αγίου Ιωάννου (7 Ιανουαρίου).

Η Άνοιξη, που υπάρχει στο Τρίτο Κεφάλαιο, περιλαμβάνει έθιμα και συνήθειες που σχετίζονται με την παραγωγή μεταξιού, τη γιορτή του Ευαγγελισμού και, φυσικά, τη γιορτή του Αγίου Γεωργίου. Ο εθιμικός πλούτος της γιορτής αυτής είναι άλλωστε εντυπωσιακός και περιλαμβάνει πανηγύρια, λιτανείες, συνεστιάσεις σε όλο το νησί και επίσης ιππικούς αγώνες στο χωριό Πυλί.

Ο κύκλος του Πάσχα, που είναι κινητός και καταλαμβάνει περίπου το ένα τρίτο του χρόνου, εξετάζεται στο τέλος του Τρίτου Κεφαλαίου. Εδώ περιλαμβάνονται το Τριώδιο, η Σαρακοστή, η Μεγάλη Εβδομάδα και το Πάσχα, η Διακαινίσμος και ολοκληρώνεται με την Κυριακή των Αγίων Πάντων, επτά ημέρες μετά την Πεντηκοστή. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τά έθιμα της Αποκριάς (π.χ. η περιφορά μιας σιαγόνας γαϊδάρου που τη στερεώνουν σε ένα κοντάρι την οποία περιφέρουν στους δρόμους της πόλης και των χωριών), η γιορτή της Έγερσης του Λαζάρου, τα θρηνητικά τραγούδια της Μεγάλης Πέμπτης, το παλιό έθιμο της λαμπάδας του νεκρού, η λιτανεία της Κυριακής του Πάσχα, ο εορτασμός της Ζωοδόχου Πηγής στη Νίσυρο κ.λπ.

Το Καλοκαίρι, που ακολουθεί στο Τέταρτο Κεφάλαιο, έχει μεγάλες γιορτές, όπως του Αγίου Νικήτα του Νισυρίου, που γιορτάζεται με μεγαλοπρέπεια στην πατρίδα του, τη Νίσυρο, το Γενέθλιο του Προδρόμου, με τα έθιμα του Κλήδονα και του Φανού, της Μεταμόρφωσης, ενώ αναμφίβολα κυριαρχούν οι γιορτές της Παναγίας που ουσιαστικά καλύπτουν ολόκληρο τον Αύγουστο (Παρακλήσεις, Νιαμερίτισσες, Κοίμηση και Απόδοση). «Νιαμερίτισσες» λέγονται οι γυναίκες που, από τις 6 Αυγούστου, πηγαίνουν στην Παναγία Σπηλιανή και μένουν σε κελλιά της Μονής. Βοηθούν στην προετοιμασία της γιορτής, συμμετέχουν στις ακολουθίες, ψάλλουν ύμνους, λένε τραγούδια προς τιμήν της Παναγίας, προσεύχονται συνεχώς και κάνουν τριακόσιες μετάνοιες κάθε ημέρα.

Η Παναγία τιμάται ιδιαιτέρως στα δύο νησιά με αποκορύφωμα το πανελλήνιο προσκύνημα της Παναγίας Σπηλιανής Νισύρου, και η συμμετοχή των πιστών στις ακολουθίες και στα πανηγύρια είναι εντυπωσιακή.

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του Καλοκαιριού είναι η καθιέρωση δύο νέων τοπικών γιορτών, της Οσίας Μελούς, το πρώτο Σάββατο του Ιουλίου[2], και των «Εν Δωδεκανήσω και των εν τη Ιερά Μητροπόλει Κώου και Νισύρου διαλαμψάντων Αγίων», που γίνεται την πρώτη Κυριακή του Ιουλίου.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν νέα στοιχεία θρησκευτικής λαϊκής συμπεριφοράς, όπως η τέλεση Παράκλησης στην Παναγία κάθε Δευτέρα στο Μητροπολιτικό Παρεκκλήσιο του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου στην πόλη της Κω, η μαθητική Παράκληση, που γίνεται όπου υπάρχουν Λύκεια για τους τελειοφοίτους, η αναβίωση πανηγυριών που είχαν ατονήσει ή και διακοπεί και η στενή συνεργασία με φορείς και Συλλόγους για την πραγματοποίηση και, σε ορισμένες περιπτώσεις, τον επαναπροσδιορισμό εθίμων.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη σημασία των πανηγυριών και όλων των παραμέτρων που τα συνοδεύουν (π.χ. εθελοντισμός) για την τοπική Εκκλησία και για την εικόνα που παρουσιάζει στους κατοίκους και στους επισκέπτες των νησιών. Τονίζεται η συμμετοχή νέων και περιγράφονται αναλυτικά οι ιδιαιτερότητές τους. Εξετάζεται το φαινόμενο του τουρισμού και αποτιμάται η επίδραση που έχει στο πολιτισμικό απόθεμα του τόπου.

Στα Συμπεράσματα, με τα οποία ολοκληρώνεται η εργασία, παρουσιάζονται τα πορίσματα της έρευνας και γίνονται ορισμένες γενικές εκτιμήσεις και διαπιστώσεις.

Ακολουθεί πλούσια Βιβλιογραφία, η οποία, εκτός από τα βοηθήματα, περιλαμβάνει κατάλογο των πιο σημαντικών από τους πληροφορητές και όλο το αρχειακό υλικό

που υπάρχει για τα δύο νησιά.

Σημαντικό στοιχείο της μελέτης είναι η διακονία του Μητροπολίτη Ναθαναήλ, ως Επισκόπου και Ποιμένα, ιδιότητα που του επιτρέπει να έρχεται σε άμεση επαφή με τον εθιμικό πλούτο των δύο νησιών, όχι ως αποστασιοποιημένος ερευνητής, αλλά ως αμέσως συμμετέχων και πρωταγωνιστής. Έτσι, οδηγείται σε αυθεντικότερα και αμεσότερα συμπεράσματα, που μεταφέρουν στον αναγνώστη τον παλμό του τόπου. Η μελέτη περιλαμβάνει ακόμη πολλά νεωτερικά στοιχεία, τα οποία συνδυάζονται με τη λαϊκή θρησκευτικότητα και αποτυπώνουν με ακρίβεια τα ήθη και τα έθιμα.

Συμπερασματικά θα έλεγα ότι η μεθοδική χρήση του αρχειακού υλικού, η άμεση γνώση των εθίμων, η στοχευμένη χρήση του Διαδικτύου, η μεταφορά της προσωπικής εμπειρίας του ερευνητή και η βαθιά γνώση του τόπου και των κατοίκων του δημιουργούν ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον αποτέλεσμα για το οποίο ο Μητροπολίτης Κώου και Νισύρου Ναθαναήλ Διακοπαναγιώτης είναι άξιος κάθε επαίνου.

ΜΗΝΑΣ ΑΛ. ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ

[1] Βλ. Γεώργιος Α. Μέγας, Ελληνικές γιορτές και έθιμα της λαϊκής λατρείας. Εισαγωγικό σημείωμα Μ. Γ. Μερακλής, τέταρτη έκδοση στη δημοτική, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 2004: 283-284 και φωτογραφίες 34 και 35.

[2] Για την Οσία Μελώ βλ. το βιβλίο του Σεβασμιοτάτου Μητροπολίτου Κώου και Νισύρου Ναθαναήλ Διακοπαναγιώτη με τίτλο Η Οσία Μελώ στη Βουρρίνα της Κω. Λαϊκή παράδοση και λατρεία. Εισαγωγικό σημείωμα Μηνάς Αλ. Αλεξιάδης, Εκδόσεις Αρμός, β' έκδοση, Αθήνα 2018. Το βιβλίο αυτό είναι η συμπληρωμένη μορφή του Μεταπτυχιακού Διπλώματος (Master) που εκπόνησε ο Σεβασμιότατος με την επίβλεψη του Μηνά Αλ. Αλεξιάδη.